

JEL Classification: G 21

Вікторія Коваленко, д.е.н., професор
 Одеський національний економічний університет
<http://orcid.org/0000-0003-2783-186X>
 kovalenko-6868@ukr.net
 Kovalenko Viktoria, Doctor of Economics, Professor
 Odessa National University of Economics
<http://orcid.org/0000-0003-2783-186X>
 kovalenko-6868@ukr.net

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА БАНКІВ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Статтю присвячено проблемам забезпечення фінансової безпеки банків України.

В умовах військової агресії, вітчизняні банки втратили значну частину клієнтської бази, банківські операції спрямовані в більший мірі на обслуговування грошових потоків. Банки змушені застосовувати пролонгацію погашення кредитної заборгованості, джерела щодо формування власних ресурсів значно скоротилися. Такий канал поповнення ресурсів банків як заощадження домогосподарств, взагалі відсутній через зростання безробіття, зниження доходів, появою додаткових витрат на медичні потреби та на самозахист. В цих умовах надзвичайно актуальною стає тема забезпечення фінансової безпеки банківської діяльності.

Розглянуто найважливіші нормативно-правові документи, які визначають новітні детермінанти для формування стратегії фінансової безпеки банків, а саме: Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року, Стратегія забезпечення державної безпеки, Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року, Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року.

В статті визначено загрози, які впливають на рівень фінансової безпеки банківської системи. Їх класифіковано на фактори, що викликають структурні дисбаланси економіки, і ті, що впливають на рівень фінансової безпеки банківської системи. Доведено, що на сьогодні, надзвичайною загрозою виступає військова агресія, яка висуває на перше місце загрозу щодо легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму.

На підставі використання методики Міністерства економічного розвитку і торгівлі України було визначено рівень фінансової безпеки шляхом розрахунку інтегрального показника. Розрахунок окремих показників, що включені в інтегральний, та їх динаміка свідчать про недостатній рівень здатності банківської системи України протягом 2016–2021 рр. протистояти негативному впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовищ. Порогові значення індикаторів фінансової безпеки банків вказують на негативні явища, такі як: втрата банком ознак системності, здатності до стійкості, динамічного розвитку, конкурентоспроможності на зовнішніх і внутрішніх ринках, що може призвести до визнання стану проблемності та неплатоспроможності.

Резюмуючи статтю можна стверджувати, що необхідне є розробка та впровадження комплексу заходів, спрямованих на підвищення загального рівня фінансової безпеки банківської системи на підставі формування новітньої Комплексної програми забезпечення фінансової безпеки банків України.

Ключові слова: банківська система, банки, індикатор фінансової безпеки, загрози, фінансова стабільність, фінансова безпека.

FINANCIAL SECURITY OF BANKS: REALITIES AND PROSPECTS OF SECURITY

The article is devoted to the problems of ensuring the financial security of Ukrainian banks.

In the face of military aggression, domestic banks have lost much of their customer base, banking operations are aimed more at servicing cash flows. Banks are forced to apply the extension of credit debt repayment, sources of own resources have been significantly reduced. Such a channel of replenishment of banks' resources as household savings is completely absent due to rising unemployment, declining incomes, the

emergence of additional costs for medical needs and self-defense. In these conditions, the topic of ensuring the financial security of banking becomes extremely relevant.

The article identifies the main weaknesses and strengths of the global foreign exchange market. Based on the analysis, it is established that the international foreign exchange market in its current form reflects the real demand and supply for different currencies. Sharp fluctuations in it during the crisis reflect the usual behavior of its participants, who invest in the currency - asylum, and real supply and demand, caused by the fact that investors withdraw from transactions using borrowed funds. Thus, the foreign exchange market is actually functioning normally.

The most important legal documents defining the latest determinants for the formation of financial security strategy of banks are considered, namely: Economic Security Strategy of Ukraine until 2025, State Security Strategy, Financial Sector Development Strategy of Ukraine until 2025, Fintech Development Strategy in Ukraine until 2025.

The article identifies threats that affect the level of financial security of the banking system. They are classified into factors that cause structural imbalances in the economy and those that affect the level of financial security of the banking system. It has been proven that today, military aggression is an extraordinary threat, which puts the threat of money laundering and terrorist financing in the first place.

Based on the methodology of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine, the level of financial security was determined by calculating the integrated indicator. The calculation of individual indicators included in the integral and their dynamics indicate an insufficient level of ability of the banking system of Ukraine during 2016-2021 to withstand the negative impact of external and internal factors. Thresholds of financial security indicators of banks indicate negative phenomena, such as: the bank's loss of signs of systemicity, resilience, dynamic development, competitiveness in foreign and domestic markets, which can lead to recognition of problems and insolvency.

Summing up the article, it can be argued that it is necessary to develop and implement a set of measures aimed at improving the overall level of financial security of the banking system based on the formation of the latest Comprehensive Program for Financial Security of Ukrainian Banks.

Key words: *banking system, banks, financial security indicator, threats, financial stability, financial security.*

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. На сьогодні як ніколи, актуалізується питання забезпечення фінансової безпеки банків. В умовах військових подій, вітчизняні банки втратили значну частину клієнтської бази, банківські операції спрямовані в більшій мірі на обслуговування грошових потоків. Банки змушені застосовувати пролонгацію погашення кредитної заборгованості, джерела щодо формування власних ресурсів значно скоротилися. Такий канал поповнення ресурсів банків як заощадження домогосподарств, взагалі відсутній через зростання безробіття, зниження доходів, появою додаткових витрат на медичні потреби та на самозахист.

В умовах зростаючої відкритості економік держав та послідовної їх інтеграції у світове господарство забезпечення фінансової безпеки банківської системи є актуальним завданням. Це зумовлено впливом зовнішнього середовища, яке сьогодні характеризується поглибленням фінансової кризи, зокрема посиленням конкуренції та консолідації банківського бізнесу. Вплив внутрішнього середовища зумовлює виникнення загроз, які перешкоджають процесу реалізації стратегічних напрямів розвитку банків з погляду прибутковості та мінімізації ризиків. Тому проблема забезпечення фінансової безпеки банківської діяльності є досить актуальною і має розглядатися як системоутворюючий елемент фінансової стійкості банківської системи.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Проблематика забезпечення фінансової безпеки банків завжди була актуальною і постійно перебуває у полі зору як економістів-теоретиків, так і практиків. Так, концептуалізація підходів щодо формування стратегії забезпечення фінансової безпеки банків досліджена у наукових працях Барановського О. (*Барановський та Путінцева,*

2021), Лісняка А. (Лісняк, 2018), Мордань Є. (Мордань та ін., 2021), Гірман Ю. (Гірман, 2018).

Положення щодо оцінювання рівня фінансової безпеки та її впливу на фінансову стійкість банків ґрунтовно розкрито у наукових здобутках Кубах Т. (Кубах та Руденко, 2021), Давиденко Н. (Давиденко та Колодяжна, 2020), Педченко Н. (Педченко та Дячек, 2020), Кулиняк І. (Кулиняк та ін., 2019).

На сьогодні значно актуалізуються питання щодо забезпечення належного фінансового моніторингу операцій банків в контексті забезпечення їх фінансової безпеки. Цим питанням приділена увага у наукових працях Васильчишин О. (Васильчишин та ін., 2020), Андрійченко Ж. (Андрійченко, 2020), Бисаги К. (Бисага, 2021).

Разом з тим, незважаючи на значний науковий доробок, у якому представлено різноманітність і неоднозначність теоретичних і методичних підходів навколо проблеми оцінювання та забезпечення фінансової безпеки банків, доречним вбачається синтез, уточнення і узагальнення теоретичних і методичних підходів до дослідження дієвих механізмів забезпечення фінансової безпеки в сучасних умовах розвитку фінансового ринку та соціально-економічних процесів в Україні.

Цілі статті. Цілями статті є визначення сучасних детермінант до формування стратегії забезпечення фінансової безпеки банків.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Перш ніж визначитися з новітніми детермінантами для формування стратегії фінансової безпеки банків, за доцільне розглянути найважливіші нормативно-правові документи, що їх визначають.

Перша група – це ті, які визначають національну безпеку України за усіма її складовими.

1. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року. Відповідно до неї, в контексті фінансової безпеки визначено реалізацію таких завдань: стимулювання банківського сектору спрямовувати кредитні кошти, насамперед, на розвиток реального сектору економіки, малого та середнього підприємництва; створення умов для збільшення залучення довгострокового фондування і розширення довгострокового та інвестиційного кредитування; активізація розвитку національного фондового ринку для забезпечення його ефективності та конкурентоспроможності; убезпечення національної фінансової системи від легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення; мінімізація ризиків інвестора шляхом забезпечення ефективного захисту прав інвесторів на фондовому ринку; забезпечення зниження вартості позикових коштів для потреб держави (шляхом оптимального узгодження грошово-кредитної та боргової політики); зменшення рівня непрацюючих кредитів та підвищення стійкості банківської системи; збереження інституційної незалежності Національного банку України (Указ Президента України № 347 від 11.08.2021).

2. Стратегія забезпечення державної безпеки. Відповідно до неї, складова фінансової безпеки розкривається через реалізацію таких завдань: розвиток міжнародного співробітництва в безпековій сфері, насамперед з питань боротьби з тероризмом, його фінансуванням, кіберзлочинністю, нерозповсюдження зброї масового знищення та засобів її доставки, протидії легалізації (відмиванню) коштів, одержаних злочинним шляхом, та транснаціональній організованій злочинності (Указ Президента України № 56 від 16.02.2022)

Друга група – це ті, що регламентують розвиток фінансового сектору економіки України.

1. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. Стратегія 2025 поділяється на п'ять стратегічних напрямів:

- фінансова стабільність – ефективне регулювання фінансового сектору та удосконалення наглядових підходів

- прозорий фінансовий сектор; стійкість фінансового сектору до викликів (шоків); підвищення якості корпоративного управління та управління ризиками у фінансовому секторі;

- макроекономічний розвиток – забезпечення стійкості державних фінансів; сприяння кредитуванню економіки; посилення захисту прав кредиторів та інвесторів; створення умов для залучення довгострокових ресурсів;

- фінансова інклюзія – підвищення доступності та рівня користування фінансовими послугами, посилення захисту прав споживачів фінансових послуг, підвищення рівня фінансової грамотності населення;

- розвиток фінансових ринків – сприяння розвитку ринків небанківських фінансових послуг, ефективна інфраструктура ринків капіталу, створення ліквідних ринків фінансових інструментів та механізмів/інструментів зниження ризиків здійснення фінансових операцій, інтеграція фінансового ринку України у світовий фінансовий простір;

- інноваційний розвиток – розвиток відкритої архітектури фінансового ринку та оверсайта, забезпечення розвитку ринку FinTech, цифрових технологій та платформ регуляторів; забезпечення розвитку SupTech&RegTech, розвиток цифрової економіки (Стратегія, 2019).

2. Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. Відповідно до розробленої НБУ стратегії, визначено три основних цілісних пропозицій розвитку FinTech, а саме:

- *Чому фінтех-стратегія:* розширене бачення стратегічної цілі забезпечення розвитку ринку FinTech, цифрових технологій та платформ регуляторів; складова частина екосистемного та функціонального рівня НБУ; сприяння реалізації антикризової політики НБУ як її елемент щодо забезпечення якісної та безперебійної роботи фінансової системи в умовах світової пандемії, а на сьогодні і війни з російським агресором.

- *Що дає фінтех-стратегія:* визначає роль FinTech у фінансовій екосистемі; дає бачення візії, місії та стратегічних напрямів; закладає базу для створення сталої екосистеми FinTech; пропонує продуктові напрями – концепт «пісочниці» та академічну програму з цифрових фінансів; визначає периметр пов'язаних проєктів.

- *На що спирається фінтех-стратегія:* на досвід 30 провідних FinTech-екосистем світу; на законодавчу базу та підходи до розбудови FinTech провідними фінансовими регуляторами (США, Великої Британії, Сінгапуру, ОАЕ, Казахстану, Австралії, Литви та Угорщини); на системні дослідження щодо побудови сталих екосистем від Deloitte, World Bank, KPMG, ESMA, EBA, McKinsey, European Commission, CB Insights; прогнози щодо розвитку фінтех-ринку від провідних українських гравців та профільних асоціацій (Стратегія, 2020).

Перелічені Стратегії не є повним переліком документів, які окреслюють питання щодо формування стратегії забезпечення фінансової безпеки банків, але є ключовими, що дає змогу для переосмислення новітнього порядку загроз для подальшого стійкого розвитку вітчизняної банківської системи.

Аналіз наукових поглядів щодо систематизації загроз для фінансової безпеки банків, які існують у економічному колі досліджень представлено у таблиці 1.

Таблиця 1. Підходи вчених-дослідників до класифікації загроз фінансовій безпеці банків

Автор	Класифікаційна ознака	Загрози
Кубах Т. Г., Руденко Є. Ю. (Кубах та Руденко, 2021).	Загальний підхід до банківської системи	<ul style="list-style-type: none"> – високий рівень частки простроченої заборгованості; – монополізація ринку декількома банками як наслідок зменшення конкуренції призведе до підвищення ставок кредитування та зниження ставок за депозитами; – концентрація значних коштів у достатньо малої групи банків; – невисокий рівень довіри населення до економічних агентів; – низький рівень ділової активності суб'єктів господарювання; – високий рівень вкладання капіталу в ОВДП; – недостатній рівень капіталізації банків.
Гаряга Л. О., Куліш Р. Р. (Гаряга, Куліш, 2019) .	3 точки зору ризиків банківської діяльності	<p>Ризики банківської діяльності: зростання витрат на формування резервів; погіршення якості кредитного портфеля банків; вплив залучених коштів, вкладів; загроза конкурентоспроможності;</p> <p>Системні ризики: падіння капіталізації, викликане збитковістю діяльності; інфляційні процеси; зростання рівня доларизації;</p> <p>Глобалізація економіки: прихід на ринок стійких банків з іноземним капіталом, міжнародні інциденти;</p> <p>Інноваційність банківської діяльності: застаріле обладнання; високотехнологічні іноземні банки; збої технічного характеру;</p> <p>Інформаційно-цифрове забезпечення банківської системи: тривалий аналіз та обробка даних; відповідність послуг вимогам ринку; забезпечення інтернет-технологій; ненадійність, нестабільність серверного забезпечення; загроза кібератаки, вірусів; загроза втрати даних; загроза втрати конфіденційності інформації.</p>
Барановський, О. Путінцева, Т. (Барановський та Путінцева, 2021)	3 точки зору функціональних компонент	Загрози ресурсоутворювальній, депозитній, кредитній, валютній, борговій, інвестиційній безпеці та безпеці доходів і витрат, безпеці у сфері міжнародних розрахунків і платежів
Квасницька Р. С., Доценко І. О., Приступа Д. В. (Квасницька та ін., 2021)	3 точки зору рівнів виникнення	<p>Зовнішні: глобальні або локальні фінансові кризи; падіння попиту на кредити й банківські послуги; рівень недовіри з боку юридичних та фізичних осіб до банківської системи; обсяги рефінансування й розмір облікової ставки; низький рівень інвестиційної активності в країні.</p> <p>Внутрішні: помилки у стратегічному плануванні і прогнозуванні; нераціональне використання потенціалу банку; низький рівень прибутковості активів.</p>
Васильчишин О. (Васильчишин та ін., 2020); Андрійченко, Ж. (Андрійченко, 2020)	3 точки зору ефективності системи фінансового моніторингу	<p>Дієздатність системи прийому і захисту інформації про незаконні фінансові мережі та операції, які спрямовані на фінансування тероризму і відмивання незаконно отриманих коштів;</p> <p>Рівень реалізації державного фінансового моніторингу на основі ризик-орієнтованих ознак у діяльності фінансових установ;</p> <p>Інституційна упорядкованість системи протидії легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму.</p>

На підставі вище викладеного, пропонуємо класифікувати загрози фінансової безпеки банків за наступними напрямками:

1. *Загрози, що викликані структурними дисбалансами економіки:*

–забезпечення незалежності, ефективності і конкурентоспроможності фінансово-кредитної сфери держави, яка знаходить своє відображення в системі критеріїв та індикаторів її стану, що характеризують такі аспекти, як збалансованість фінансів, достатню ліквідність активів, збалансованість внутрішнього і зовнішнього боргу, дефіциту бюджету та наявності необхідних грошових і золотовалютних резервів;

–рівень захищеності фінансових інтересів на макро- і мікрорівнях, рівнях фінансових відносин;

–стан митно-тарифної, фінансової, валютної, бюджетної, податкової, грошово-кредитної, розрахункової, інвестиційної, банківської і фондової систем, яке характеризується здатністю протистояти внутрішнім і зовнішнім негативним впливам, здатність запобігати зовнішню недружню фінансову експансію, гарантувати фінансову стабільність, а також ефективне функціонування національної економіки та економічне зростання.

2. Загрози, що впливають на рівень фінансової безпеки банківської системи:

– незабезпечення фінансової стійкості банків через недовіру до банківської та грошової систем та купівельної спроможності національної валюти;

– конкурентне середовище у банківській системі: методи, що застосовуються у конкурентній боротьбі, проблема присутності іноземного банківського капіталу;

– система запобігання та протидії відмиванню доходів, отриманих злочинним шляхом та фінансуванню тероризму;

– нестійкість податкової, кредитної та страхової політики;

– несприятливі макроекономічні умови: загальноекономічна ситуація у країні та регіонах.

3. Загрози, що впливають на рівень фінансової безпеки банку:

– відсутність висококваліфікованого та чесного кадрового персоналу банку: розтрата коштів банківськими службовцями; незаконне присвоєння доходу; маніпуляції із витратами; зловживання реальними активами банку чи клієнта; дії, що виходять за межі повноважень управлінського персоналу банку; підrobка документів або внесення до них фіктивних даних, незаконні бухгалтерські записи;

– слабкість маркетингової політики банку: відсутність ретельного аналізу ситуації на фінансовому ринку; невміння обирати партнерів; неефективна рекламна політика просування банківських продуктів;

– неефективна система фінансового моніторингу у банку: відсутність відповідального працівника, внутрішніх правил та програм проведення фінансового моніторингу, необґрунтована політика «Знай свого клієнта»;

– наявність каналів витоку інформації з банку: недостатні або невідповідні потребам банку інформаційні системи; відсутність надійної міжфілійної інформаційної мережі;

– проблеми, пов'язані з ринковими ризиками: несподівана загроза валютного, процентного та інших ризиків; не розуміння працівниками банку природи системних ризиків.

Зрозуміло, що на сьогодні, над руйнівною загрозою виступає військова агресія, яка провокує усі загрози, з якими стикається як банківська, так і фінансова система України. На перше місце постає загроза щодо контролю системи протидії легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму. У 2020 році терористи вбили 29 389 людей. У період із 2006 по 2020 рік кількість терактів у всьому світі скоротилася. У 2006 році було нараховано близько 14371 терактів, а в 2020 році – 10172 (рис. 1,2).

Сучасні реалії функціонування банків України супроводжуються значними деструктивними явищами, існуванням реальних та потенційних загроз, які в цілому дестабілізуюче впливають на фінансову безпеку країни. Індикатори рівня фінансової

безпеки банківського сектору економіки України підтверджують поглиблення кризових явищ та їх дестабілізуючий вплив на фінансову безпеку країни (табл. 2).

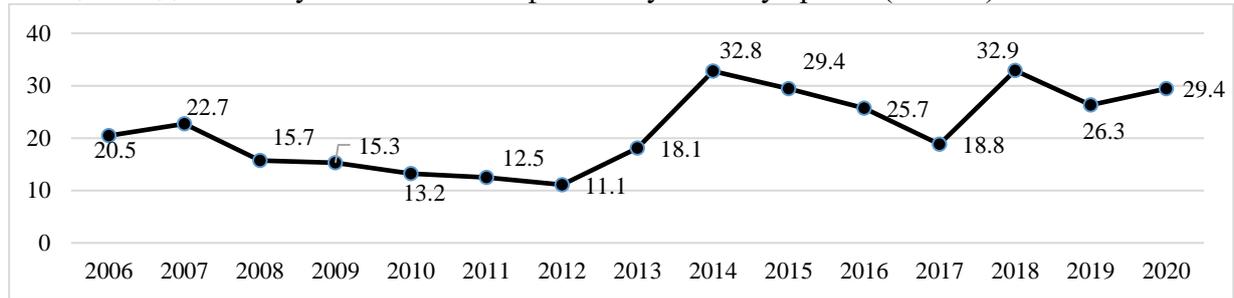

Рис. 1 Кількість загиблих у результаті терористичних атак в світі за період 2016-2020 рр., тис. людей

Джерело: складено автором за матеріалами (Statista, 2022)

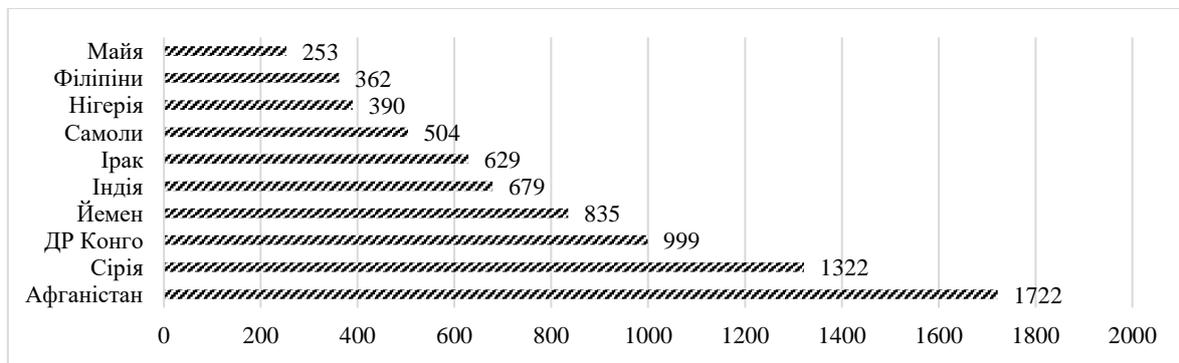

Рис. 2 Кількість терактів за країнами у 2020 р.

Джерело: складено автором за матеріалами (Statista, 2022)

Таблиця 2. Динаміка індикаторів рівня фінансової безпеки банківського сектору України за період 2017-2021 рр.

Показники	Порогові значення	Роки					
		2016	2017	2018	2019	2020	2021
Частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам України, %	50	30,47	56,45	53,10	46,36	41,00	30,02
Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	50	48,61	56,05	41,45	37,02	37,41	36,37
Рентабельність активів, %	1-1,15	-12,62	-1,93	1,69	4,25	2,44	4,09
Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань, %	90	92,09	98,37	93,52	94,35	89,13	89,36
Частка активів п'яти найбільших банків у сукупних активах банківської системи, %	50	55,73	60,40	64,08	61,45	61,01	55,41
Співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті, %	100	134,50	109,36	117,04	83,50	167,18	151,28
Співвідношення довгострокових (понад 1 рік) кредитів та депозитів, разів	3	4,13	3,90	3,90	1,08	2,15	2,78

Джерело: розраховано автором за матеріалами (Статистика НБУ, 2022)

Дані таблиці 2 дають змогу виокремити основні загрози, характерні для банківського сектору економіки України. Так, частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам, хоча і має тенденцію до зменшення, але в контексті виміру рівня безпеки даний показник належить до типу «В» і є дестимулятором, оскільки між його фактичними значеннями та інтегральною оцінкою є зворотній зв'язок. Іншими словами, підвищення частки простроченої заборгованості в загальному обсязі кредитів є явищем негативним і становить загрозу фінансовій безпеці банків. Оптимальне його значення – 7 %, а фактичні його значення впродовж 2016–2021 рр. були суттєво вищими.

Співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті належить до змішаного типу «А», оскільки до певного значення показника є стимулятором, а в разі подальшого збільшення перетворюється на дестимулятор. Зокрема, оптимальне значення даного показника повинно перебувати в діапазоні 100 %, у разі відхилення значень в той чи інший бік тенденція розцінюється певною мірою як негативна. За нашими розрахунками, рівень безпеки за даним показником диференціювався за роками, та у 2021 році виступив як дестимулятор.

Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків теж належить до змішаного типу. Оптимальне значення даного показника повинно перебувати в межах 20–25%. Фактичні значення показника в аналізованому періоді суттєво перевищували верхню межу оптимальності і становили 36,37 % у 2021 р.

Показник співвідношення довгострокових (понад 1 рік) кредитів та депозитів належить до типу «В» і є дестимулятором. У 2021 р. значення даного індикатора становило 2,78 рази, що характеризує рівень безпеки як украй низький.

Рентабельність активів (змішаний тип А) – оптимальні значення 1–1,5%. Фактичні ж значення були за остання роки значно вищими, тобто рівень безпеки за цим показником можна охарактеризувати як абсолютно небезпечний.

Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань (тип А) впродовж аналізованого періоду коливалося в межах задовільного та оптимального значень, а рівень безпеки перебував у межах 80–100%, що характеризує його як високий. Частка активів п'яти найбільших банків у сукупних активах банківської системи (індикатор типу В) не повинна перевищувати 30 %. Представлені розрахунки свідчать про значно вищі значення даного індикатора, які сягнули у 2021 р. критичного рівня і загрожують фінансовій безпеці банків України (55,41 %).

Для визначення інтегрального показника фінансової безпеки банківської системи, скористуємося ваговими коефіцієнтами, які визначені у Методиці розрахунку рівня економічної безпеки (Методика, 2007).

Таблиця 3. Динаміка інтегрального показника фінансової безпеки банків України за період 2017-2021 рр..

Показники	Вагові коефіцієнти	Роки					
		2016	2017	2018	2019	2020	2021
Частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам України, %	0,151	0,0460	0,0260	0,0138	0,0064	0,0026	0,0008
Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	0,1371	0,0666	0,0374	0,0155	0,0057	0,0021	0,0008
Рентабельність активів, %	0,1496	- 0,0189	0,0004	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000
Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань, %	0,1359	0,1252	0,1231	0,1151	0,1086	0,0968	0,0865

Продовження таблиці 3

1	2	3	4	5	6	7	8
Частка активів п'яти найбільших банків у сукупних активах банківської системи, %	0,1351	0,0753	0,0455	0,0291	0,0179	0,0109	0,0061
Співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті, %	0,1425	0,1917	0,2096	0,2453	0,2048	0,3425	0,5181
Співвідношення довгострокових (понад 1 рік) кредитів та депозитів, разів	0,1487	0,0061	0,0002	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000
Інтегральний показник фінансової безпеки банків України	-	49,20	44,21	41,89	34,35	45,50	61,22

Джерело: розраховано автором

У таблиці 3 представлено динаміку інтегрального показника фінансової безпеки банків України. Представлені розрахунки підтверджують, що рівень безпеки в банківському секторі у 2021 р. в порівнянні з попередніми роками значно підвищився, та склав 61,22 %.

Отже, система показників-індикаторів, які підтвержені аналітичними розрахунками і мають кількісне вираження, дають змогу завчасно сигналізувати про небезпеку і розробляти превентивні та реактивні заходи з позиції забезпечення фінансової безпеки на макро- й мікроекономічному рівнях.

Порогові значення індикаторів фінансової безпеки банків вказують на негативні явища, такі як: втрата банком ознак системності, здатності до стійкості, динамічного розвитку, конкурентоспроможності на зовнішніх і внутрішніх ринках, що може призвести до визнання стану проблемності та неплатоспроможності.

Висновки, обговорення та рекомендації. Результати оцінювання рівня фінансової безпеки банків України є вкрай важливими для з'ясування як поточної ситуації, так і для обґрунтованого визначення стратегічних і тактичних планів на майбутнє.

Ідентифікація загроз фінансовій безпеці банків України дозволили їх класифікувати як ті, що викликані структурними дисбалансами економіки; впливають на рівень фінансової безпеки банківської системи; впливають на рівень фінансової безпеки банку. На сьогодні, надзвичайною загрозою виступає військова агресія, яка висуває на перше місце загрозу щодо злочинних доходів і фінансуванню тероризму.

На підставі використання методики Міністерства економічного розвитку і торгівлі України було визначено рівень фінансової безпеки шляхом розрахунку інтегрального показника. Розрахунок окремих показників, що включені в інтегральний, та їх динаміка свідчать про недостатній рівень здатності банківської системи України протягом 2016–2021 рр. протистояти негативному впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовищ. Тому, за необхідне є розробка та впровадження комплексу заходів, спрямованих на підвищення загального рівня фінансової безпеки банківської системи, що і обумовлює перспективи подальших досліджень на підставі формування новітньої Комплексної програми забезпечення фінансової безпеки банків України.

Авторські внески

Концептуалізація: Коваленко Вікторія

Збір даних: Коваленко Вікторія

Формальний аналіз: Коваленко Вікторія

Придбання фінансування: Коваленко Вікторія

Розслідування: Коваленко Вікторія
 Методика: Коваленко Вікторія
 Адміністрація проекту: Коваленко Вікторія
 Ресурси: Коваленко Вікторія
 Нагляд: Коваленко Вікторія
 Підтвердження: Коваленко Вікторія
 Візуалізація: Коваленко Вікторія
 Написання: Коваленко Вікторія

Список бібліографічного опису:

1. Барановський, О. & Путінцева, Т. (2021). Формування комплексної програми забезпечення фінансової безпеки комерційних банків. *Світ фінансів*, 3 (68), 65-79.
2. Лісняк, А.С. (2018). Формування стратегії забезпечення фінансової безпеки банку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 22, 2, 72-77.
3. Мордань, Є.Ю., Журавка, О.С., Діденко, К.В., & Кравченко, Я.І. (2021). Фінансова безпека банків: сутність та оцінка. *Бізнес-інформ*, 1, 243-251.
4. Кубах, Т.Г., & Руденко, Є.Ю. (2021). Оцінювання взаємозв'язку фінансової стійкості банківської системи та фінансової безпеки держави. *«Modern Economics»*, 26, 55-63.
5. Давиденко, Н.М., & Колодяжна, В.О. (2020). Оцінювання фінансової безпеки банківської системи України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*, 40, 51-58.
6. Педченко, Н.С., & Дячек С.М. (2020). Розвиток методичних підходів до оцінки рівня фінансової безпеки банківської системи України. *Економіка, управління та адміністрування*, 1 (91), 133-145.
7. Кулиняк І. Я., Прокопишин-Рашкевич, Л. М., & Бородавко, А. П. (2019). Оцінювання рівня фінансової безпеки комерційних банків України. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*, 12(40), 113–118.
8. Гірман, Ю.В. (2018). Передумови створення оптимальної моделі забезпечення фінансової безпеки банку на базі світового досвіду. *Інвестиції, практика та досвід*, 2, 49-55.
9. Васильчишин, О., Титор, В., & Цар, А. (2020). Імплементация зарубіжного досвіду щодо розслідування фінансових злочинів. *Економічний аналіз*, 30, 2, 17-23.
10. Андрійченко, Ж. (2020). Реалізація державного фінансового моніторингу на основі ризик-орієнтованих ознак у діяльності фінансових установ. *Development Management*, 18(3), 55-64.
11. Бисага, К.В. (2021). Міжнародна система протидії легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму: інституційний аспект. *East European Scientific Journal*, 2(66), 43-56.
12. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року: Указ Президента України № 347 від 11.08. 2021 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3472021-39613>. (дата звернення 15.03.2022).
13. Стратегія забезпечення державної безпеки: Указ Президента України № 56 від 16.02.2022 р. URL: <https://www.mbo.gov.ua/ua/Ukazy/5264.html>. (дата звернення 15.03.2022).
14. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року: Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку № 797 від 27.12.2019. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/kl190364>. (дата звернення 15.03.2022).
15. Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. Сталий розвиток інновацій, кешлес та фінграмотність. Національний банк України, 9 липня 2020 р. URL: https://bank.gov.ua/ua/file/download?file=Strategy_finteh2025.pdf (дата звернення 15.03.2022).
16. Гаряга Л.О., Куліш Р.Р. (2019). Фінансова безпека банківської діяльності в умовах цифровізації. *Проблеми економіки*, 4 (42), 163-171.
17. Квасницька Р.С., Доценка І. О. & Приступа Д. В. (2021). Формування механізму забезпечення фінансової безпеки банківської установи. *«Modern Economics»*, 25, 73-78.
18. Statista (2022). Number of fatalities due to terrorist attacks worldwide between 2006 and 2020. URL: <https://www.statista.com/statistics/202871/number-of-fatalities-by-terrorist-attacks-worldwide>. (дата звернення 20.03.2022).
19. Статистика (2022). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic>. (дата звернення 20.03.2022).
20. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України : методика, затверджена Наказом Міністерства економіки України (Міністерство економічного розвитку і торгівлі України) № 60 від 02.03.2007 р. URL: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=97980&cat_id=38738. (дата звернення 20.03.2022).

References:

1. Baranovsky, O. & Putintseva, T. (2021). Formuvannya kompleksnoyi prohramy zabezpechennya finansovoyi bezpeky komertsyynkh bankiv [Formation of a comprehensive program to ensure the financial security of commercial banks]. *Svit finansiv-World of Finance*, 3 (68), 65-79. [in Ukrainian].
2. Lisnyak, A.E. (2018). Formuvannya stratehiyi zabezpechennya finansovoyi bezpeky banku [Forming a strategy for ensuring the financial security of the bank]. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytet - Scientific Bulletin of Uzhhorod National University*, 22, 2, 72-77. [in Ukrainian].
3. Mordan, E.Yu., Zhuravka, OS, Didenko, K.V., & Kravchenko, Ya.I. (2021). Finansova bezpeka bankiv: sutnist' ta otsinka [Financial security of banks: essence and assessment]. *Biznes-inform - Business Inform*, 1, 243-251. [in Ukrainian].
4. Kubah, T.G., & Rudenko, E.Yu. (2021). Otsinyuvannya vzaemozv'yazku finansovoyi stiykosti bankivs'koyi systemy ta finansovoyi bezpeky derzhavy [Assessing the relationship between the financial stability of the banking system and the financial security of the state]. *«Modern Economics»*, 26, 55-63. [in Ukrainian].
5. Davidenko, N.M., & Kolodyazhna, V.O. (2020). Otsinyuvannya finansovoyi bezpeky bankivs'koyi systemy Ukrayiny [Assessment of financial security of the banking system of Ukraine]. *Naukovyy visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu – Scientific Bulletin of Kherson State University*, 40, 51-58. [in Ukrainian].

6. Pedchenko, N.S., & Dyachek S.M. (2020). Rozvytok metodychnykh pidkhodiv do otsinky rivnya finansovoyi bezpeky bankivskoyi systemy Ukrainy [Development of methodological approaches to assessing the level of financial security of the banking system of Ukraine]. *Ekonomika, upravlinnya ta administruvannya – Economics, Management and Administration*, 1 (91), 133-145. [in Ukrainian].
7. Kulinyak, I. Ya., Prokopishin-Rashkevich, L. M., & Borodavko, A.P. (2019). Otsynuyuvannya rivnya finansovoyi bezpeky komertsyynykh bankiv Ukrainy [Assessing the level of financial security of commercial banks in Ukraine]. *Naukovi zapysky Natsional'noho universytetu «Ostroz'ka akademiya» - Scientific notes of the National University "Ostroh Academy*, 12 (40), 113–118. [in Ukrainian].
8. Girman, Y.V. (2018). Peredumovy stvorenniya optimal'noyi modeli zabezpechennya finansovoyi bezpeky banku na bazi svitovoho dosvidu [Prerequisites for creating an optimal model for ensuring the financial security of the bank based on world experience]. *Investytsiyi, praktyka ta dosvid – Practice and Experience*, 2, 49-55. [in Ukrainian].
9. Vasilchishin, O., Titor, V., & Tsar, A. (2020). Implementatsiya zarubizhnoho dosvidu shchodo rozsliduvannya finansovykh zlochyniv [Implementation of foreign experience in investigating financial crimes]. *Ekonomichnyy analiz - Economic Analysis*, 30, 2, 17-23. [in Ukrainian].
10. Andriichenko, J. (2020). Realizatsiya derzhavnogo finansovoho monitorynhu na osnovi ryzyk-oriyentovanykh oznak u diyal'nosti finansovykh ustanov [Implementation of state financial monitoring based on risk-oriented features in the activities of financial institutions]. *Development Management*, 18(3), 55-64. [in Ukrainian].
11. Bisaga, K.W. (2021). Mizhnarodna systema protydiy lehalizatsiyi zlochynnykh dokhodiv i finansuvannu teroryzmu: instytsiyinyy aspekt [International system for combating money laundering and terrorist financing: institutional aspect]. *East European Scientific Journal*, 2 (66), 43-56. [in Ukrainian].
12. Decree of the President of Ukraine (2021). Strategy of economic security of Ukraine for the period up to 2025: № 347 of 11.08. 2021 URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3472021-39613>. (application date 15.03.2022). Retrieved from <https://www.president.gov.ua/documents/3472021-39613>.(accessed 15 March 2021). [in Ukrainian].
13. Decree of the President of Ukraine (2022). Strategy for ensuring state security. Retrieved from <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Ukazy/5264.html>..(accessed 15 March 2021). [in Ukrainian].
14. Decision of the National Commission on valuable papers and the stock market (2019). Strategy for the development of the financial sector of Ukraine until 2025. Retrieved from : <https://ips.ligazakon.net/document/kl190364> .(accessed 15 March 2021). [in Ukrainian].
15. National Bank of Ukraine (2020). Strategy for the development of fintech in Ukraine until 2025. Steel development of innovation, cashless and financial literacy. Retrieved from https://bank.gov.ua/ua/file/download?file=Strategy_finteh2025.pdf .(accessed 15 March 2021). [in Ukrainian].
16. Garyaga, L.O., Kulish, R.R. (2019). Finansova bezpeka bankivskoyi diyal'nosti v umovakh tsyfrovizatsiyi [Financial security of banking activities in the minds of digitalization]. *Problemy ekonomiky – Economic Problems*, 4 (42), 163-171.[in Ukrainian].
17. Kvasnyts'ka, R.S., Dotsenko, I. O. & Prystupa, D. V. (2021). Formuvannya mekhanizmu zabezpechennya finansovoyi bezpeky bankivskoyi ustanovy. [Formation of a mechanism for ensuring the financial security of a banking institution]. *Modern Economics*, 25, 73-78. [in Ukrainian].
18. Statista (2022). Number of fatalities due to terrorist attacks worldwide between 2006 and 2020. Retrieved from <https://www.statista.com/statistics/202871/number-of-fatalities-by-terrorist-attacks-worldwide> .(accessed 20 March 2021).
19. Statistics (2022). National Bank of Ukraine. Retrieved from <https://bank.gov.ua/ua/statistic>.(accessed 20 March 2021). [in Ukrainian].
20. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2007). Methodology for calculating the level of economic security of Ukraine. Retrieved from http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=97980&cat_id=38738. (accessed 20 March 2021). [in Ukrainian].

Дата подання публікації 25.03.2022р.

DOI: <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2022-2-18>